

Elekes Botond¹

Székfoglaló beszéd

Kedves Testvéreim!

A mai beszédemre készülve, azt gondoltam, úgy tisztességes, ha számba veszem azokat az ígéreteket és terveket, amiket veletek és az Unitárius Élet nyilvánossága előtt az első főgondnoki beiktatásom alkalmával, a 2005. májusi ünnepi zsinaton ismertettem.

Újra elolvasva az akkori beszédemet, azt gondolom, hogy az elmúlt nyolc évben összességében jó munkát végeztünk.

Annak idején azt reméltem, hogy rövid időn belül a Nagy Ignác utcai templomos ingatlanunk akkor még állami tulajdonban levő fele is visszakerül az egyházhoz, mint jogos tulajdonosához. Ha nem is rövid időn belül, de törvénybe foglaltan 2009 őszén, tulajdonjogilag pedig 2011 elején sikerült megvalósítani azt, amire a magyar unitáriusok 1990 óta várnak. Annak idején azonban nem gondoltam volna, hogy 2013 elején az épületegyüttest, 6 lakás és egy iroda kivételével, birtokba tudjuk venni, s azt még álmodni sem mertem, hogy visszakapott ingatlanhányadban található lakások felét teljesen fel tudjuk majd újítani.

Akkor is, most is, azt gondoltam és gondolom, nemcsak a budapestiek, hanem a vidéki unitáriusok főgondnoka is vagyok; számomra ugyanolyan kedvesek a fővárosi nagyobb gyülekezetek, mint a vidéki nehéz sorsú egyházközségeink. A kocsordi, a debreceni és a hódmezővásárhelyi templomainknak az elmúlt 8 évben megvalósított teljes felújítása ennek a vállalásnak a jegyében történt.

2005-ben azt reméltem, hogy egyházunk pénzügyi helyzete jelentősen javulni fog; majd anyagilag lehetővé válik különböző közfeladatok ellátása, amivel egyházunk és hitünk társadalmi beágyazását és elismerését tudjuk segíteni és erősíteni. Sajnálattal jelentem, ez a tervem csak részben teljesült. Megállapíthatjuk, hogy az egyházkerület anyagi helyzete ugyan nem lett rosszabb, mint amilyen volt (az elmúlt időben sokak szerint már ez is eredménynek számít), a gazdálkodásunk átláthatóbb, kiszámíthatóbb és tervezhetőbb, mint korábban,

¹ Elekes Botond egyházkerületi főgondnok beszéde Budapesten, a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai templomában 2013. január 26-án megtartott ünnepi istentiszteleten hangzott el. A beszéd megjelent az *Unitárius Élet* 2013/1–2. lapszámában.

ugyanakkor látnotok kell, hogy az állami támogatások nélkül vélhetően bezárhatnánk a templomaink kapuit. Az egyházkerület és gyülekezeteink bevételeinek túlnyomó többségét az állami költségvetésből különböző jogcímenek kapott anyagi források jelentik. Nincs jól ez így, kedves Testvéreim! Első főgondnoki ciklusom alatt szomorúan tapasztaltam, a legtöbb atyánkfia azt gondolja, azzal, hogy ha felajánlja adója 1 %-át az unitárius egyháznak, egyházfenntartói kötelezettségeinek eleget is tett ezzel, nyugodt lelkiismerettel térhet nyugovóra. Természetesen kiemelten fontos, hogy évente legalább egy alkalommal minél többen tegyenek annyi erőfeszítést, hogy adóbevallásukhoz (függetlenül attól, hogy azt ki készíti el!) csatolják az egyházunk javára tett rendelkezésüket, azonban ez nem elég! A legpuritánabb gazdálkodás mellett sem tudtunk alapokat képezni jelentősebb céljaink megvalósításához. Sokan a gyülekezeti élet momentumait (az istentiszteletet és a többi egyházi szertartást és szolgálatot, a szeretetvendégségeket stb.) *ingyenes szolgáltatásnak* tekintik, egyáltalán nem gondolják végig, miből fizetjük ki a villany- és gázszámlát, miből meszeljük ki a templomot és a gyülekezeti termet, ki fedezi a lelkész és a kántor javadalmát, a kórházba látogató lelkész benzin és parkolási költségét, és hosszasan folytathatnám. Ezen a helyzeten az elkövetkezendő években közös erőfeszítéssel változtatnunk kell, kedves Testvéreim!

2005-ben azt reméltem, hogy a 20. század lehetőségeivel élve felkutatjuk azokat a testvéreinket, akik Erdélyből Magyarországra telepedve eltűntek egyházunk horizontjáról. Bátortalan és elgyengült kísérletünk nem vezetett eredményre, azonban az egységes Magyar Unitárius Egyház 2012. júniusi megalakulása óta ez a kérdés egyrészt „belügyünk” lett, másrészt új lehetőségek nyíltak a megoldásra. A sikertelen kísérlet konklúzióit azóta sem vontuk le. Egy biztos: a szóban forgó nagy feladat csak a lelkészek jelentős többletvállalásával végezhető el. Sürgősen, soron kívül meg kell találnunk mindenkit, aki hozzánk tartozott! Nem lehet ennél fontosabb célkitűzésünk! Hogyan és miért szólítsunk meg másokat, hívjunk a közösségeinkbe, ha elveszítjük azokat, akik valamikor odatartoztak?

8 évvel ezelőtt abban bíztam, hogy sokkal erőteljesebben sikerül megjelenítenünk hitünk alapértékeit, egyházunk gyakorlatait a hazai vallásos és világi szélesebb közvélemény előtt. Úgy látom, annak ellenére, hogy világnézetünk, hagyományaink és üzeneteink felvilágosultsága és szeretettöltete igen vonzó a hazai értelmiségi körökben, nem sikerült megszólítanunk a társadalom szélesebb köreit. A médiában való szereplésünk esetleges, kiszámíthatatlan és sekélyes volt. Például gondoljátok végig, a testvéregyházakkal hány hírben szerepeltünk közösen. Ez a mi felelősségünk és hibánk is! Tudom, nem egyszerű kérdés és nem könnyű feladat! Azonban úgy gondolom, hogy az eljövendő években, akár évti-

zedekben el kell jussunk a magyar családokhoz. Nem vagyunk hittérítő egyház, de ki kell jöjjünk templomainkból, el kell mondjuk, mit gondolunk a világ dolgairól annak szélesebb és szűkebb kontextusában, ki kell fejtjük véleményünket hétköznapijaink történeiről (például fel kell emeljük szavunkat, ha bárkit sérelem ér amiatt, mert valamilyen kisebbséghez tartozik). Egyáltalán: terjesztenünk kell unitárius üzeneteinket! Ha ezt nem tesszük, miért reméljük, hogy gyarapodni fognak közösségeink? Ha mi minden tőlünk telhetőt megteszünk, meggyőződésem, hogy súlyunk és jelentőségünk, illetve a hozzánk való viszonyulás szélesebb körben is felértékelődik.

Az előbbieken számot vettem a 8 évvel ezelőtti tervekkel és célkitűzésekkel, a következőkben összefoglalom a jövővel kapcsolatos további gondolataimat.

Számomra teljesen nyilvánvaló, ahhoz, hogy egyházunk és vallásunk ne marginalizálódjon, illetve jövőnk horizontjának több évszázados perspektívája legyen, egészen biztosan újra kell fogalmaznunk magunkat. Meggyőződésem, csak korszerű, de a hagyományokra támaszkodó, rokonszenves, de nem populistá, toleráns, de nem megalkuvó, hazafias, de nem kirekesztő hitélettel, vallási alapértékekkel, egyházi üzenetekkel érdemes a 21. században berendezkedni. Véleményem szerint egyházunk belső intézményi rendszere, a hatalom megosztásának jelenlegi rendszere, a feladat- és hatáskörök, a döntési kompetenciák mind-mind elmélyült revízióra szorulnak. Úgy látom, a jelenlegi megoldások lényegében egy közel egy évszázados gyakorlatot konzerválnak. Nem is lenne ezzel semmi baj, ha a külső környezet, az a világ, aminek nem csak az atyafiak, hanem az egyház, mint intézmény is szereplői, nem változott volna meg annyira. A változások, akár pozitív, akár negatív előjelűek, megkerülhetetlenek. Gondoljuk csak bele, milyen professzionális tudásokat és ismereteket igényel például a különböző adóhivatalokkal, építésügyi hatóságokkal, pályázatokat hirdető állami intézményekkel való együttműködés. Ma már a jószándékú amatőr hozzáállás többnyire csak károkat okoz közösségünknek. Tudom, nem csak mi, unitáriusok szenvedünk ezek miatt. De azt is tudom, akkor tudunk eredményesek lenni, ha elsők között felismerjük és megtaláljuk az adekvát válaszokat és megoldásokat.

Az újrafogalmazás a Jézus által hirdetett szeretet, a keresztyény derű, a puritán és plebejus életszemlélet és életvitel, az unitárius türelem, a nagyvonalúság és természetesen az egymás iránti felelősség vállalásának fundamentumán kell történjen.

Tapasztalatból mondom, Magyarországon sürgősen újra kell építenünk kapcsolat- és viszonyrendszerünket testvéregyházainkkal és a más felekezeti vallási közösségekkel. Világossá kell tenni mindenki számára, attól még, hogy

nem hisszük a Szentháromságot, egyistenhívő *keresztény* atyafiak vagyunk. Főgondnokként, világi vezetőként és egyszerű hívő emberként soha nem értettem, mindig elcsodálkoztam, amikor unitárius közösségemet vagy engem ebben a hazában, ahol sajnos a társadalom túlnyomó többsége nem tartozik egyetlen egyházhoz vagy vallási közösséghez sem (vö. a népszámlálási statisztikákkal) egyesek kizártak, pontosabban ki akartak zárni a Jézust követő keresztények egyetemességéből. Ugyanazt az evangéliumot olvasom, mint azok, akik engem ki akarnak rekeszteni, nem mást. A 20. században születtünk, lehetőségünk volt több mindennek utána nézni, az emberiség univerzális tudásához sokkal inkább hozzáfértünk, mint például a kereszténység első évezredének végén. A felvilágosult elme, a racionalitás, a tudomány és a művészet híveiként, ha nem fogadjuk el az Áldozathozó utáni IV. évszázad kanonizáló közösségének véleményét, akkor nem lehetünk keresztények? Dehogyan nem, kedves Testvéreim! Mi, unitáriusok ugyanolyan keresztények vagyunk, mint minden Jézust követő felebarátunk, ebben egészen biztos vagyok. Ezt a bölcsességünket türelemmel, jószággal, szeretettel és következetességgel el kell magyaráznunk minden atyánkfiának. Különböző szociális és karitatív feladatokban való közös részvétellel, személyes kapcsolataink erősítésével újra kell építsük egyházi kapcsolatrendszerünket, helyünket a magyarországi hívő emberek és közösségek többdimenziós terében. Ez sok munkával jár, nyilván a legnagyobb feladat lelkészeinkre vár, ugyanakkor egy sokkal intenzívebb világi jelenlétre is szükség lesz.

Az elkövetkezendő időszakban sokkal inkább vállalnunk kell, hangot kell adnunk vallásunk talán legismertebb értékének, az unitarizmust jellemző toleranciának, mint az elmúlt három évtizedben. A kelet-európai rendszerváltásokkal lehetővé vált, hogy az egyházak is részt vegyenek a közéleti narratívában, sőt akár tematizálják is azt. Ezekkel a lehetőségekkel valamiért ez idáig nem tudtunk élni. Az unitarizmus ethoszából következnie kell, hogy állandó önvizsgálattal még akkor is megértők kell lennünk bizonyos társadalmi jelenségekkel és csoportok magatartásával szemben, ha saját tapasztalatainkból fakadó indulataink más irányban vezetnének bennünket. Mi, unitáriusok, abban hiszünk, hogy minden ember Isten és törvény előtt egyenlő. Nem hiszünk a kollektív bűnösségben, nem hiszünk a genetikailag kódolt bűnökben. Hiszünk, hogy a közösség odafigyelésével és segítségével minden embernek a Gondviselőnek tetsző élete lehet.

Kedves Testvéreim!

Örömmel jelentem, hogy az állammal való kapcsolatrendszerünk határozottan jó. A Magyar Országgyűlés 2011 végén a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületét első körben, testvéregyházainkkal egyszerre egy-

házként ismerte el. Számunkra ez a döntés természetes és logikus, el sem tudtuk volna képzelni ezt másként, mondhatnám a kérdés számunkra nem volt kérdés! Ugyanakkor azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a szóban forgó döntés a négy és fél évszázados, magyar alapítású egyházunk és hitvallásunk egyértelmű elismerését és értékelését jelenti. A kormánnyal való kapcsolatrendszerünket jelentősen befolyásolják az általunk felmutatott teljesítmények, ami, véleményem szerint, teljesen érthető. Ahhoz, hogy valódi tartalmában történelmi egyházként létezzünk, fel kell vállalnunk azokat a közfeladatokat, amelyek társadalmi megítélésünket öregbítik. Nyilván nem csak azért szeretnénk Budapesten iskolát működtetni, hogy a fővárosiak szemében rokonszenvesebbek legyünk, de belső értékeink és a társadalmi megítélésünk összhangban kell legyenek egymással. Mind ismételtethetjük, hogy mi vagyunk a legprogresszívebb protestáns felekezet, ha rajtunk kívül ezt nem látja senki. Az elmúlt évben a kormány együttműködési megállapodásokat kötött a legjelentősebb hazai egyházakkal. Számunkra is felajánlották ezt a lehetőséget, amivel természetesen élni is fogunk: szándékaim szerint néhány hónapon belül aláírjuk a szerződést. Az értelmes megállapodás mindkét fél számára előnyös kell legyen. Mi, unitáriusok meggyőződésből harangozunk a trianoni békediktátumra emlékezve, tehát a kormány felkérésének teljesítése mondhatnám magától értetődő. Merem remélni, hogy a bizalom, a tisztelet és a segítőkészség nem csak egy irányban működik. Az elkövetkezendő időszakban a kormánytól az eddigiekhez képest sokkal jelentősebb anyagi támogatást fogunk igényelni. Az utóbbi időben a kormány több egyháznak egy-egy kiemelten fontos programjára (többnyire épületek rendbetételére) egyszeri, százmilliós nagyságrendű támogatást nyújtott, ami, véleményem szerint, teljesen rendben is van. Mi, unitáriusok is azt várjuk, azt gondoljuk méltányosnak, hogy a központi költségvetésből biztosítsák számunkra a Nagy Ignác utcai templomos ingatlanunk teljes rendbetételének fedezetét. Azt gondolom, ezzel nem csak a hazai unitárius közösség, nem csak a belvárosiak, nem csak a budapestiek, hanem az egész nemzet jól járna. Az országházától 200 méterre található 123 éves műemlék nem csak az unitáriusok büszkesége, hanem az egész nemzeté! Itt térek ki az egyház és a politika viszonyrendszerére is. Sokan és sokszor fogalmazták meg azt az elvárást, hogy az egyházak és azok tisztségviselői, elsősorban a lelkészek, ne politizáljanak. Én azt gondolom, amennyiben azt várjuk el lelkészeinktől, legyenek gyülekezeteik véleményformálói, ahogyan manapság ezt mondani szokás, a leaderei, hogyan várhatjuk azt el tőlük, hogy ne vegyenek részt a társadalom mindennapi életében, a hétköznapi és a hétköznapi embereket foglalkoztató történések lükettetésében? A kettő egyszerre nem megy: azt gondolom, hogy lelkészeink, saját izlésük és belátásuk szerint, igenis politizáljanak, csak arra vigyázzanak, hogy a

politizálásuk nem legyen a gyülekezeti szolgálatuk kárára. Akkor van baj, ha a pap, inkább politikus, mint lelkész, akkor van baj, amikor az ige nem a hitelvek, hanem az aktuálpolitika lenyomata, és akkor van nagyon nagy baj, amikor a lelkész politikai ambíciói megosztják a gyülekezetet, vagy híveket veszítünk el azok miatt. A politika és az egyház kapcsolatrendszerét természetesen lehet egyháziilag is szabályozni, azonban az aranymetszés bölcsessége a lelkészek kezében van. Vagy nincs.

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete Magyarországon bejegyzett önálló, autonóm működésű egyház, ami a Magyar Unitárius Egyház integráns része. A magyarság fővárosa Budapest. Itt születnek a nemzet gazdasági, kulturális és tudományos életének legfontosabb döntései. Ebből kifolyólag azt gondolom, hogy nem csak az egyházkerületnek, hanem a Magyar Unitárius Egyháznak is Budapestre kell figyelnie. Ezzel természetesen nem akarom Bukarest vagy Brüsszel fontosságát leértékelni, csupán az orientációval kapcsolatos álláspontomat ismertetem.

Beszédem végére hagytam az egyházkerület és az egyetemes egyház kapcsolatrendszerének a kérdéskörét. Véleményem szerint a kárpát-medencei unitáriusokat egy intézményi keretbe szervező, a 2012. június 27-én megalapított Magyar Unitárius Egyház az eddig elmondottaknak a sine qua non-ja: ha ezt a lépést közösen nem tettük volna meg, meggyőződés, esélyünk sem volna a III. évezredben jelentős egyházat építeni. Az egyetemes egyházat definiáló, eddig elfogadott alaptörvény és szabályok azonban, jól vagy rosszul, csak a vázat rajzolják fel. Az elkövetkezendő évtized igazi feladata a keretek, az unióból következő adottságok tartalommal való feltöltése. A következő 10 évben derül majd ki, képesek vagyunk-e vagy sem kihasználni az unióval járó lehetőségeket, vagy megmaradunk egy kis szerethető, de befele forduló, egyre inkább elhalkuló vallási közösségnek. Tapasztalatból mondom, ez a munka a világiak paradigmaticusan más hozzáállását feltételezi. 8 éve azt feltételeztem, biztosan meg fogom találni azt az 50–100 atyámfíát, akikkel közösen, ki-ki a saját tehetsége és képzettsége területén nyújtott segítségével, szolgáljuk és gyarapítjuk az unitarizmus és a hazai unitáriusok ügyét. Nem jártam sikerrel, de nem adtam fel, továbbra is keresem azokat a testvéreimet, akik készen állnak arra, hogy szorgalmukkal, odaadásukkal, akár áldozatvállalásukkal unitárius közösségeink szolgálatába szegődjenek. Úgy, mint 100 vagy 200 évvel ezelőtt. Csak így tudunk majd új templomokat építeni, iskolát fenntartani, segélyszervezetet működtetni! Maguktól ezek a dolgok nem működnek!

Ami pedig az elkövetkező két év kiemelt terveit illeti: reményeim szerint legkésőbb 2014 végéig lezárjuk a templomos ingatlannal kapcsolatos összes pe-

res eljárást, illetve elkezdjük az épület teljes rekonstrukcióját. Kezdeményezzük a Fővárosnál, hogy lehetőség szerint a Belvárosban nevezzenek el Orbán Balázsról, az egykori országgyűlési képviselőről, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjáról, a kiváló néprajztudós unitárius atyánkfiáról utcát vagy teret (ideális esetben a Nagy Ignác utcát!). Emléke előtt egy egész alakos köztéri szobor állításával szeretnénk tisztelni. A szoborállítás fedezetét adománygyűjtéssel kívánjuk előteremteni, ezzel is mozgósítva unitárius és nem unitárius híveinket. Az unitárius arculat felrajzolásának jelentős stációjaként az unitárius Wallenberg, az embermentő Szentiványi Sándor munkásságát és jelentőségét feltáró programot fogunk elindítani. Néhány hónap múlva elkészülnek könyvtárunk és levéltárunk új helyiségei. Ezzel lehetőség nyílik a közgyűjteményi tevékenységünk szélesítésére, ami előbb-utóbb egy unitárius témájú állandó kiállításhoz kell elvezessen.

Kedves Testvéreim!

Végezetül köszönetet mondok mindazoknak, akik az elmúlt esztendőben segítettek főgondnoki szolgálatomat! Továbbá köszönöm bizalmatokat, amit újraválasztásommal erősítettetek meg, fejeztetek ki! Bizom benne, hogy a Gondviselő segítségével az elkövetkezendő két évben is unitárius egyházunk és magyar Hazánk javát tudom gyarapítani!

Lelkünk épülésére beszédemet a szíve mélyén ízig-vérig unitárius költő barátom textusával zárom, fogadjátok szeretettel!

„– *Melyik madár repül a legmagasabbra? – tudakoltam Svarctól.*

– *A vadlúd. Miért?*

– *Ő jár legközelebb a mennyországhoz?*

– *A mennyország nem egy hely.*

– *Nem az égben van?*

– *Így szokás mondani. De ez csak azt jelenti, hogy hozzánk képest valahol nagyon fenn. Sok-sok emelettel fennebb.*

– *És hogy lehet oda feljutni?*

– *A mennyországba nem vezet létra. Főleg nem olyan, amit mások ácsoltak.*

– *Nekem kell elkészítenem?*

– *Nem.*

– *Hanem?*

– *Neked magadnak kell létrává lenned.*

– *Azt mondod, nem az égben van. Hol van a mennyország?*

– *Állítólag a lélekben van, miként a pokol is.*

– *Egy helyen?*

– *Igen.*

- Egyszerre vagy egymás után?
- *Olyan lehet ez, mint a székelykocsárdi váróterem. Az egyik bejáratára az van írva, hogy elsőosztályú váróterem, a másikra, hogy másodosztályú.*
- És valójában hányadosztályú?
- *Valójában egy folyosó.*”²

Isten áldjon benneteket!

² Szőcs Géza: *Limpopo avagy egy strucckisasszony naplója*. Budapest, 2007, Magvető, 122.